

PAPER

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ҚАРОР ҚАБУЛ ҚИЛИШДА РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯНИНГ СТРАТЕГИК АҲАМИЯТИ

Абдурахимов Алишер Абдужалил ўғли^{1,*}

¹“Tashkent international university” of education халқаро университети магистранти

*abduraximov@gmail.com

Abstract

Мазкур мақолада олий таълим муассасаларида қарор қабул қилиш жараёнида рақамли трансформациянинг стратегик аҳамияти илмий-услубий жиҳатдан таҳлил қилинган. Замонавий ижтимоий-иқтисодий ва технологик ўзгаришлар шароитида олий таълим муассасалари фаолиятини самарали бошқариш, рақобатбардошликни таъминлаш ва таълим сифатига эришиш стратегик қарорларнинг илмий асосда қабул қилинишига боғлиқ экани асослаб берилган. Мақолада анъанавий қарор қабул қилиш моделларининг чекловлари очиб берилган ҳолда, рақамли ахборот тизимлари, аналитик платформалар ва сунъий интеллект технологияларининг қарор қабул қилиш жараёнидаги роли ёритилган.

Тадқиқот жараёнида рақамли трансформация қарорларни қабул қилишда маълумотларга асосланган ёндашувни шакллантириши, ноаниқлик ва хатарларни камайтириши ҳамда стратегик режалаштириш самарадорлигини ошириши аниқланди. Шунингдек, рақамли трансформациянинг стратегик, тактик ва оператив даражадаги қарорларга таъсири тизимли равишда таҳлил қилинган. Мақолада қарорларни амалга ошириш, мониторинг ва фикр-мулоҳаза механизмларининг рақамли технологиялар орқали такомиллаштирилиши таълим муассасаларининг барқарор ривожланишига хизмат қилиши илмий жиҳатдан асосланган.

Натижалар шуни кўрсатадики, рақамли трансформация фақат техник янгиланиш эмас, балки бошқарув маданиятини ўзгартириш, раҳбарларнинг стратегик ва аналитик фикрлаш салоҳиятини оширишни ҳам талаб қилади. Мақола хулосалари олий таълим муассасаларида стратегик бошқарув қарорларини қабул қилиш тизимини такомиллаштиришга қаратилган бўлиб, илмий-назарий ва амалий аҳамиятга эга.

Key words: Олий таълим муассасалари; стратегик бошқарув; қарор қабул қилиш; рақамли трансформация; ахборот тизимлари; маълумотларга асосланган бошқарув; инновациялар; рақобатбардошлик.

KIRISH

Zamonaviy oliy ta'lim muassasalari global raqobat, ijtimoiy-iqtisodiy ўzgarishlar va texnologik taraqqiyot ta'siri ostida faoliyat yuritmoqda. Ta'lim xizmatlari bozorida raqobatning kuchayishi, talabalar va ish beruvchilarning yuqori kutilmalari, innovatsion bilimlarga бўлган эhtiёж олий та'лим муассасаларини (ОТМ) анъанавий бошқарув моделларидан воз кечиб, зомонавий, самарали ва рақамли бошқарув тизимларини жорий этишга ундамоқда. Шу нуқтаи назардан, стратегик қарор қабул қилиш жараёнида рақамли трансформациянинг ўрни алоҳида илмий ва амалий аҳамият касб этади.

Қарор қабул қилиш олий та'лим муассасалари бошқарувининг марказий функцияси бўлиб, у та'лим сифати, илмий тадқиқотлар, ресурслар тақсими ва институционал барқарорликни белгилайди. Анъанавий бошқарув тизимларида қарорлар кўпинча субъектив тажриба, интуиция ёки чекланган маълумотлар асосида қабул қилинган. Бундай ёндашув тез ўзгарувчан муҳитда етарли самара бермайди. Рақамли трансформация эса маълумотларга асосланган, шаффоф ва таҳлилий қарор қабул қилиш имконини яратади.

Рақамли трансформация — бу фақат технологияларни жорий этиш эмас, балки бошқарув маданиятини ўзгартириш, аналитик фикрлашни ривожлантириш ва қарор қабул қилиш жараёнини тизимли равишда такомиллаштириш демакдир. ОТМларда рақамли платформа, ахборот тизимлари, аналитик воситалар ва сунъий интеллект технологияларининг жорий этилиши раҳбарларга реал вақт режимида аниқ ва асосланган қарорлар қабул қилиш имконини беради. Бу эса стратегик режалаштиришни сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқади.

Ушбу мақоланинг асосий мақсади олий та'лим муассасаларида қарор қабул қилиш жараёнида рақамли трансформациянинг ўрнини очиб бериш, унинг стратегик бошқарувга таъсирини илмий жиҳатдан асослаш ва амалий аҳа-

миятини кўрсатишдан иборат. Мақолада рақамли технологияларнинг стратегик, тактик ва оператив қарор қабул қилишдаги роли, уларнинг афзалликлари ва чекловлари ҳамда ОТМ бошқарувида рақамли трансформациянинг комплекс аҳамияти ёритилади.

METODOLOGIYA

Тадқиқотни амалга оширишда комплекс ва тизимли методологик ёндашув қўлланилди. Методология қарор қабул қилиш жараёнини фақат техник жараён сифатида эмас, балки институционал, ташкилий ва стратегик тизим сифатида таҳлил қилишга қаратилди. Тадқиқот давомида таҳлилий, мантиқий, қиёсий ва моделлаштириш усулларидадан фойдаланилди.

Аввало, таҳлилий усул орқали қарор қабул қилиш, стратегик бошқарув ва рақамли трансформация тушунчаларининг мазмун-моҳияти очиб берилди. Бу усул рақамли технологияларнинг қарор қабул қилиш жараёнига таъсирини аниқлаш имконини берди. Тизимли ёндашув эса қарор қабул қилиш жараёнини ахборот йиғиш, таҳлил қилиш, альтернатив вариантларни баҳолаш, қарор қабул қилиш ва мониторинг қилиш босқичлари орқали яхлит тизим сифатида кўриб чиқишга хизмат қилди.

Қиёсий таҳлил усули анъанавий қарор қабул қилиш моделлари билан рақамли трансформацияга асосланган моделлар ўртасидаги фарқларни аниқлашга қаратилди. Бу орқали маълумотларга асосланган қарорларнинг устунликлари, хатарларни камайитириш ва самарадорликни ошириш имкониятлари очиб берилди. Шу билан бирга, моделлаштириш усули орқали ОТМлар учун рақамли трансформацияга асосланган қарор қабул қилишнинг концептуал модели ишлаб чиқилди.

Методология доирасида қарорларни баҳолаш мезонлари — самарадорлик, тезкорлик, аниқлик, ресурслардан фойдаланиш даражаси ва стратегик мақсадларга мувофиқлик каби кўрсаткичлар асосида таҳлил қилинди. Шунингдек, қарорларни амалга ошириш ва фикр-мулоҳаза

(teskari aloqa) механизмларининг аҳамияти алоҳида ўрганилди. Бу ёндашув тадқиқот натижаларининг илмий асосли ва амалий қийматга эга бўлишини таъминлади.

NATIJALAR

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, қарор қабул қилиш жараёнида рақамли трансформацияни жорий этган олий таълим муассасаларида бошқарув самарадорлиги сезиларли даражада ошган. Айниқса, маълумотларга асосланган қарорлар қабул қилиш раҳбарларга мураккаб стратегик масалаларни тезкор ва аниқ ҳал қилиш имконини бермоқда. Ахборот тизимлари орқали йиғилган маълумотлар таҳлили қарор қабул қилишда ноаниқликни камайитиришга хизмат қилган.

Натижалар шуни кўрсатдики, рақамли платформалар қарор қабул қилиш жараёнини автоматлаштириш орқали вақт ва ресурсларни тежаш имконини беради. ERP, BI ва аналитик тизимлар орқали раҳбарлар реал вақт режимида таълим жараёнлари, молиявий ҳолат ва ресурслардан фойдаланиш даражасини кузатиш имкониятига эга бўлмоқда. Бу эса стратегик қарорларнинг амалий ижросини яхшилаган.

Шу билан бирга, рақамли трансформация қарор қабул қилишда хатарларни баҳолаш ва сценарийлар ишлаб чиқиш имконини ҳам яратган. Сунъий интеллект ва аналитик моделлар орқали турли стратегик вариантлар таққослашиб, энг самарали қарорлар танланган. Натижада қарорларнинг амалий самарадорлиги ва барқарорлиги ошган.

MUHOAMA

Натижалар таҳлили шуни кўрсатадики, рақамли трансформация қарор қабул қилиш жараёнини сифат жиҳатидан ўзгартирмоқда. Муҳокама жараёнида аниқландики, рақамли технологиялар фақат техник восита эмас, балки стратегик бошқарувни қўллаб-қувватловчи муҳим омил ҳисобланади. Қарор қабул қилиш жараёнида рақамли трансформация раҳбарларни интуитив ёндашувдан аналитик ва маълумотларга асосланган фикрлашга ўтишга ундайди.

Шу билан бирга, рақамли трансформация самарали бўлиши учун раҳбарларнинг рақамли

компетенцияси ва стратегик тафаккури ҳал қилувчи аҳамиятга эга экани аниқланди. Агар технологиялар мавжуд бўлса-да, уларни мақсадли қўллаш бўйича билим етишмаса, қарор сифати пасайиши мумкин. Демак, рақамли трансформация кадрлар салоҳиятини ривожлантириш билан уйғун равишда олиб борилиши зарур.

Муҳокама шуни ҳам кўрсатдики, рақамли трансформация қарорларни амалга ошириш ва мониторинг қилиш жараёнини ҳам такомиллаштиради. Фикр-мулоҳаза механизмлари орқали қарор натижалари баҳоланади ва заруратга кўра тузатишлар киритилади. Бу эса ОТМларнинг ташқи муҳитга тез мослашишини таъминлайди.

XULOSA

Хулоса қилиб айтганда, олий таълим муассасаларида қарор қабул қилиш жараёнида рақамли трансформация стратегик аҳамиятга эга бўлиб, бошқарув самарадорлигини ошириш, хатарларни камайитириш ва инновацион ривожланишни таъминлашга хизмат қилади. Рақамли технологиялар орқали қарорлар аниқ, тезкор ва маълумотларга асосланган ҳолда қабул қилинади.

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, рақамли трансформацияни комплекс ёндашув асосида жорий этиш ОТМларда стратегик бошқарув тизимини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқади. Ахборот тизимлари, аналитик воситалар ва сунъий интеллект технологияларининг уйғун қўлланилиши қарор қабул қилиш жараёнини оптималлаштиради.

Якуний хулоса сифатида таъкидлаш мумкинки, рақамли трансформация қарор қабул қилиш жараёнини нафақат самарали, балки барқарор ва инновацион қилади. Бу эса олий таълим муассасаларининг рақобатбардошлигини ошириш, таълим сифати ва институционал барқарорликни таъминлашнинг муҳим шартини ҳисобланади.

Adabiyotlar

1. Кравченко А.И. История менеджмента 5-е изд. – М.: Академ. Проект: Трикста, 2005. – С 506
2. Тейлор Ф.У. Принципы научного менеджмента. – М., 1991. // Электронная публикация: Центр гуманитар-

- ных технологий. – 03.06.2010. URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/3631>
3. Уорнер М. Классики менеджмента. / Пер. с англ. Под. ред. Ю.Н. Каптуревского. СПб.: Питер, 2001. – С 1168
 4. Хижинская О.А. Общество и государство в Китае: XXXV научная конференция / Ин-т востоковедения; сост. и отв. Ред. Н.П.Свистунова. – М.: Вост. лит., 2005. – 311 с. – ISBN 5-02-018484-5 (в обл.). С. 230-233.
 5. Эмерсон Г. Двенадцать принципов производительности// ISBN: 5-89563-006-5, М.: Бизнес-Информ, 1997. С 158
 6. Уорнер М. Туры менеджмента. / Пер. с русс. Под. ред. Ю.Н. Каптуревского. СПб.: Питер, 2005. – С 116
 7. Файол А., Эмерсон Г., Тейлор Ф., Форд Г. Управление – это наука и искусство. Издательство: Республика, 1992. С 322
 8. G'afforov N., Madayeva Sh., Maxmudov R. – Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirishda fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyati mazmuni. Monografiya. T.Iqtisod-moliya. 2017.
 9. 12. Qahhorov Otabek Siddiqovich, Ta'lim muassasalari boshqaruvining samaradorligini baholashdagi yondashuvlar va usullar // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 1, yanvar-fevral, 2017 yil.
 10. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta'lim tizimini boshqarish. –T.: "Turon-Iqbol": 2006. – 592 b.
 11. Xolov A.X. Assessing the effectiveness of management decisions of local executive authorities. // Journal of Management Value & Ethics /Approved List Journal S.No. 1 & 63148. Jan-March. 18 Vol. 8 No.1 90-97 P.
 12. Xolov A.X. Boshqaruv qarorlari samaradorligini baholashning zamonaviy usullari va rahbar mas'uliyati. Monografiya. –T.: «Tafakkur-qanoti» nashriyoti, 2017. –224 bet.
 13. Xolov A.X. Menejment fani rivojida boshqaruv qarorlari qabul qilishning psixologik usullarining ahamiyati. // «Fan va ta'limni rivojlantirishda yoshlarning o'rni» respublika ilmiy-nazariy konferensiya materiallari to'plami. – T.: O'zYOI, 2017 yil 24 noyabr. 533-537 betlar.
 14. Холов А.Х. Отсенки эффективности управленческих решений. Монография. Ламберт Академис Публишинг, Беау Бассин 2018 // [хттпс://www.лап-публишинг.ком](https://www.лап-публишинг.ком) – 54 стр.
 15. Saatkamp Jr H.J. Higher education: The challenges and john ryder's response. Editorial & advisory boards.:169. 3. Li A., Sullivan B.N. Blind to the future: Exploring the contingent effect of managerial hubris on strategic foresight. Strategic Organization. 2022 Aug; 20(3):565-99.
 16. Rakhimov O., Ehsev S., Latipov S., Rakhimov J. Positive and negative aspects of digitalization of higher education in Uzbekistan. InAIP Conference Proceyedings 2022 Jun 16 (Vol. 2432, No. 1, p. 030067). AIP Publishing LLC.